

درآمدی بر روزنامه نگاری شهروندی

خطاهای رایج روزنامه نگاران
در گزارش و در زبان

آموزشکده توانا

آوریل ۲۰۱۴

www.tavaana.org

حقوق معنوی

- اختصاص - این مطلب به پروژه توانا مربوط به سازمان E-Collaborative for Civic Education اختصاص دارد و استفاده از آن می بایست با ذکر نام سازمان تهیه کننده انجام شود.
- غیر تجاری - این مطلب برای استفاده های غیر تجاری می باشد و برای هیچ گونه منفعتی بهره برداری نخواهد شد.
- اشتراک - اگر می خواهید هر گونه تغییری در مطلب وارد کنید، شما می توانید حاصل کار را تنها تحت مجوز E-Collaborative for Civic Education منتشر کنید و برای ایجاد بدنه اصلی اطلاعات، این تغییرات را باید با E-Collaborative for Civic Education به اشتراک گذارید.

چرا روزنامه نگاران خطا می کنند؟

- بی تجربه و تازه کارند
- خجالتی اند
- بی خیال اند و کار را سبک می گیرند
- فکر می کنند همه چیز را می دانند
- مرحله چک و کنترل اند را جدی نمی گیرند
- رفع تکلیف می کنند
- به کارشان علاقه ندارند
- موضوع را نمی شناسند
- سردبیر ندارند
- ویراستار ندارند
- زبان خارجی را خوب نمی دانند
- روش تحقیق نمی دانند
- زبان فارسی شان خوب نیست

خطا کجا اتفاق می افتد؟

- **گزینش خبر:** مثلا انتشار خبر تایید نشده بدون تذکر به تاییدنشده بودن اش
- **تیترا خبر:** انتخاب تیترا نامربوط یا بلند یا گمراه کننده که به آن کلیک خور می گویند اما با متن رابطه ندارد
- **ساختار خبر:** خبری که انسجام درونی ندارد و هر تکه اش سازی می زند و در یک نظم تعریف شده ارائه نشده است / پیروی از ساختار و نحوه ارائه منبع مثل خبرهایی که در ایران به سبک بی بی سی نوشته می شود
- **اطلاعات خبر:** پنهان کردن منبع / چک نکردن تلفظ ها و تاریخ ها/ اعتماد بیش از حد به منبع
- **زبان خبر:** مباحث زبانی و نشانه گذاری

خطا کجا اتفاق می افتد؟

- در فکت های خبری
- در نقل قول ها / تحریف
- در ضبط نامها / در نسبت نامها / جیحون و جیحان
- جغرافیای خبر
- در پیشینه خبر / تاریخ خبر و موضوع / هیچ و همه و اولین
- در ندیدن و نشناختن حوزه خبری / کار کردن خبری که قبلا کار شده
- در تیتر نویسی / تیتری که در متن پیدا نشود / تیتر غیرگویا
- در لیدنویسی
- در استدلال متن / مقایسه سیب با پرتقال / مغالطات
- ادعای بی سند آوردن
- در انسجام متن
- در نثر متن و زبان فارسی
- در تایپ و تحریر / غلط تایپی / سهو القلم
- مقاومت در برابر تصحیح خطا / توجیه خطا

خطاشناس بودن، نقد خبر دانستن

- بررسی خطاها در واقع آشنا شدن با اصول نقد خبر است
- خطاها از هر زاویه ای ممکن است اتفاق بیفتد اما به طور کلی می شود آن را در دو بخش دید:
- ادیتوریال: سردبیری خبر
- ادیتوری: دبیری خبر
- ما به خطاهای ادیتوری یا دبیری خبر می پردازیم.

چک و کنترل شخصی

تکنیک های روزنامه نگاری:

- آشنایی کافی با موضوع (اقتصاد/ ادبیات/ سیاست/ کنگره/ مجلس/ بهداشت)
- آشنایی با فن تهیه و تولید خبر (آنلاین / کاغذی/ چندرسانه ای)
- دانستن فن نگارش و روایت خبر (آنلاین / کاغذی/ چندرسانه ای)
- تکنیک های تصویری (عکاسی و تدوین فیلم)
- تکنیک های صدا (رادیو و پادکست و اجرا)
- **شخصیت و اخلاق:**
- فن و هنر مراجعه و پیدا کردن جواب ابهامات
- هنر خودآموزی و به روز بودن
- تسلط بر اطلاعات برونساختی خبر: تاریخ و زمینه و وزن خبر
- کسب و حفظ اعتماد مخاطب
- کسب و حفظ اعتماد سازمان

چک و کنترل سازمانی

- سردبیری
- خط مشی و اصول کار سازمان / حوزه پوشش و شیوه های آن (رسمی/ شهروندی/ سیاسی / تفریحی/ بازاریابی/ آموزشی)
- شیوه نامه های محتوایی / ادیتوریال
- شیوه نامه زبانی (+معادل یابی برای اصطلاحات روز و شیوه نگارش یا تلفظ نامهای خبری)
- ویراستاری و کنترل فکت و کیفیت و درستی
- اصول فنی انتشار (حجم و اندازه عکسها و ویدئوها و شیوه لینک دادن و تفاوتهای نسخه کاغذی و آنلاین یا پخش زنده)
- چیدمان خبری / بستن صفحه اول / تعیین سه خبر اصلی
- نقش هدایتگر سرمقاله (ها)/ وبلاگ سردبیر(ان)
- دیدبانی واکنش مخاطبان

A MASSIVE LUXURY BOAT CRASHED OFF THE COAST OF ITALY

Cruise shipwreck Questions mount over conduct of captain and crew

Monday 16 Jan 12
Published in London and Manchester
£3.20

the guardian
guardian.co.uk

Give Queen a new royal yacht for the jubilee, says minister

Exclusive Gove proposes taxpayers fund gift to mark 'momentous occasion'

Patrick Wintour
Political editor

Ministers have headed under British economic problems to propose the public should give a gift to the Queen as a mark of respect during this year's diamond jubilee celebrations, according to a source close to the prime minister.

The source says the idea is being considered by the cabinet and is likely to be announced in the next few days. It would be a gift to the Queen from the British people, and would be funded by the government.

The source says the gift would be a new royal yacht, and would be named after the Queen's mother, Queen Elizabeth The Queen Mother. It would be a gift to the Queen from the British people, and would be funded by the government.

The source says the gift would be a new royal yacht, and would be named after the Queen's mother, Queen Elizabeth The Queen Mother. It would be a gift to the Queen from the British people, and would be funded by the government.

Special report Iraq's new state industry: torture and corruption

Ghaliq Abdul-Ahad
Reports from post-war Baghdad, where beggars, charges and brutal beatings have become endemic

The new Iraq with the rest of the world is a nightmare, but here, too, there is a tiny ray of hope. It is a tiny ray of hope, but here, too, there is a tiny ray of hope. It is a tiny ray of hope, but here, too, there is a tiny ray of hope.

The new Iraq with the rest of the world is a nightmare, but here, too, there is a tiny ray of hope. It is a tiny ray of hope, but here, too, there is a tiny ray of hope. It is a tiny ray of hope, but here, too, there is a tiny ray of hope.

The new Iraq with the rest of the world is a nightmare, but here, too, there is a tiny ray of hope. It is a tiny ray of hope, but here, too, there is a tiny ray of hope. It is a tiny ray of hope, but here, too, there is a tiny ray of hope.

Concern over training of surgeons in cosmetic clinics

Sarah Hoadley
Health editor

Private cosmetic clinics are employing surgeons to perform cosmetic surgery, but are not qualified to do so, according to a report from the Royal College of Surgeons.

The report says that many of the surgeons working in private clinics are not qualified to perform cosmetic surgery, and that the Royal College of Surgeons is concerned about the safety of patients.

The report says that many of the surgeons working in private clinics are not qualified to perform cosmetic surgery, and that the Royal College of Surgeons is concerned about the safety of patients.

Sunday 15 January 2012

این خبر را دیده اید؟

- پولی که از دولت دهم به امانت گرفتم به دولت یازدهم نمی‌دهم
بابک زنجانی زنجانی: مردم عزیز ایران می‌توانند شماره حساب و شماره ملی خود را به دفتر من پیامک کنند تا سهم هر نفر را به حسابش واریز کنم.

شهروند- علی اناری | شب گذشته ۲۷ اسفند در پی تامین قرار وثیقه ۲۰ هزار میلیارد تومانی، بابک زنجانی بازرگان جوان و خبرساز این روزهای سپهر سیاسی و اقتصادی کشور، پس از ۷۷ روز بازداشت از ندامتگاه اوین آزاد شد. وی در بدو آزادی در حالی که از سوی خبرنگاران داخلی و خارجی و همچنین طیفی از طرفداران و مخالفان خود احاطه شده بود، در حد فاصل ورودی اصلی ندامتگاه تا خودرو وکیل خود به سوالات خبرنگاران رسانه‌های گروهی پاسخ داد.

منبع: <http://goo.gl/6rPCrs>

خطا در فکت

- سالگرد الماسی معمولاً در ۶۰-مین یا ۷۵-مین سالگرد برگزار می‌شود. سالگرد الماسی ملکه کدامیک است؟
- حمله ماموران شهرداری به خانه پرویز تناولی در شب بود یا در موقعی که او خواب بود؟
- گفته می‌شود احمد الربیعی کاریکاتورستی که کارتون آقای خامنه‌ای را کشیده بود مرده است. آیا خبر مرگ او درست است؟ آیا بدون تایید خانواده اش می‌شود آن را کار کرد؟

رسانه جهانی شایعه

- Conspiracy theory claims Malaysia Airlines Flight 370 was made to disappear so one party could gain control of a multiply-owned patent.
- Do Red Bull and other brands of energy drink contain bull semen?
- Conspiracy theory claims the Israeli intelligence agency Mossad sabotaged Malaysia Airlines Flight MH370.
- Editorial reportedly penned by former Czech president Vaclav Klaus criticizes those who voted for Barack Obama.
- From: <http://www.snopes.com/daily/>

خبر و عکس را از منبع معتبر بگیرید

Malaysia Airlines, Boeing 777 Crashes in to the Ocean 239 Died. the Flight was Traveling from Kuala Lumpur to Beijing v pary, those who injured in this incidence and Rest in peace those Who died.

نقل قول

- در نقل قول ها / تحریف
- **تحریف ناخواسته:** وقتی نقل قول معلوم نیست کجا شروع می شود و کجا تمام می شود.
- **تحریف با بی اعتنایی به کانتکست:** حرف درست است اما از ظرف خود بیرون کشیده شده و معنای تازه ای به آن داده شده است.
- **تحریف با نقل قول ناقص:** حرف درست است اما کامل نیست. لاله دارد الا الله ندارد.
- **نقل قول طلایی گم است:** میزان زیادی نقل قول شده اما دقیقا روشن نیست کدام بخش از آن ارزش خبری دارد.
- **نقل قول لرزان:** منبع نقل قول روشن نیست کیست و چه اعتباری دارد.
- **مطلب نقل قول است:** غیر از نقل قول ها که از دیگران است از خود گزارشگر چیز چندانی در متن نیست.

جغرافیای خبر

- وزن خبر به جغرافیای آن است: هر خبری در هر جایی خبر نیست.
- فهم خبر هم به جغرافیای آن است: در ضبط نامها / در نسبت نامها به محل باید دقت کرد تا مثلاً جیحون و جیحان را یکی نگیریم.
- درک جغرافیای خبر لازمه اش درک کانتکست و بافت خبر است و آگاهی از نظام سیاسی-حقوقی که خبر در آن رخ می دهد:
- بالاخره موضوع به سوفرین کد یا دیوان عالی کشور و دادستان کل کشورشان کشیده شد.
- بخشی از درک جغرافیایی درک زبانی هم هست. و گونه مخاطب شما زبان تان را درک نخواهد کرد: فارسی شما ممکن است حتی در ایران هم فهمیده نشود چه رسد به تاجیکستان و ازبکستان و افغانستان.
- درک جغرافیا درک تفاوت‌های مردمان و زمینه وقوع خبرهاست.

تاریخ خبر

- در پیشینه خبر / تاریخ خبر و موضوع / هیچ و همه و اولین
- در ندیدن و نشناختن حوزه خبری / کار کردن خبری که قبلا کار شده
- فرض کنید شما می خواهید سریال آمریکایی House of Cards را معرفی کنید. تا به حال ندیده اید هنرپیشه ای در میان بازی رو به دوربین صحبت کند. آیا می توانید بگویید در این فیلم برای اولین بار از این روش بازی استفاده شده است؟
- داستان این سریال بازیهای سیاسی و رسانه ای است. آیا می شود گفت این اولین بار است که سریالی به این موضوع می پردازد؟

تیتیر صامت

- تیتیری که در متن پیدا نشود صامت است.
- مثلا اینجا تیتیری داریم که در متن پیدا نمی شود:
- <http://cgie.org.ir/fa/news/9287>
- این متن را بخوانید متوجه نمی شوید چرا تیتیرش این است:
خودمان به خودمان دروغ می گوئیم

هنر تیتراگذاری

- تیترا یکی از فشرده ترین صورتهای زبان رسانه ای است. بنابراین از حشو در تیترا باید پرهیز کرد تا تیتراها کوتاه و گویا و رسا باشند:
تیترا ۱: پس از ۳۰ سال نظامیان کاخ احمدشاهی در سعدآباد را ترک کردند
(بی بی سی)
- تیترا ۲: سپاه کاخ احمدشاهی را پس داد (تاریخ ایرانی)
- تیترا دوم نه تنها ساده تر و خوشخوان تر است بلکه سریع تر هم موضوع را منتقل می کند و ابهام ربط «نظامیان» به «کاخ» را هم ندارد. سراسر است می گوید سپاه کاخ را پس داد. با فعل «پس دادن» هم اطلاعات بیشتری می دهد از تیترا مشابه اش که از «ترک کردن» استفاده کرده است.

لید یا راهبر است یا راهزن

- **لید پوچ:** مجلس شورای اسلامی به ریاست علی لاریجانی تشکیل جلسه داد.
- **لید پرحرف:** معاون محیط زیست انسانی سازمان حفاظت از محیط زیست دکتر یوسف حجت در پایان جلسه این سازمان با اشاره به این که این سازمان بر اساس مصوبه دولت جمهوری اسلامی موظف شده...، گفت: ...
- **لید راهزن:** ریچارد فرای ایراندوست مشهور درگذشت. او وصیت کرده است در اصفهان دفن شود.
- **لید کامل / خبر کوتاه:** کارکنان شرکت واحد (چه کسی؟) دیروز (چه زمانی؟) در اعتراض به پایین بودن دستمزد (چرا؟) در حالی که پلاکاردهایی در دست داشتند و شعار می دادند (چگونه؟) در مقابل وزارت کار در خیابان آزادی تهران (کجا؟) به تظاهرات پرداختند (چه؟).
- **لید متناسب:** هر مطلبی لید خاص خود را می طلبد. لید باید کوتاه باشد و تیتزر را تقویت کند و خواننده را برای خواندن متن تشویق و راهنمایی کند.

ادعا، مغالطه، استدلال

- مقایسه سیب با پرتقال: مغالطات
- ادعای بی سند آوردن: رضاشاه زبان فارسی را به همه اقوام ایرانی تحمیل کرد / شیعه همان مهرپرستی است /
- تعمیم نابجا: ما ایرانی ها نژادپرست ایم / مسلمان ها همه تروریست اند / همه مردها زن ستیز اند
- مصداق یابی نادرست: اسم بد روی بچه ها نگذارید و انتخاب مصداق از پرکاربردترین اسم ها
- باور کردن چرندیات/ شایعات و استدلال و استناد به آنها

انسجام و پریشیدگی

- انسجام متن یکی از دشوارترین و در عین حال مهمترین ویژگیهای متن است. خلاف اش البته بیشتر دیده می شود: هر بخش مطلب ساز دیگری می زند! - یا هر بخش از دیگری بی خبر است و یک "کل" نمی شود.
- کلمات و تعبیرها و اشاره ها و نامها باید در پاراگرافهای مختلف متن یکدیگر را تقویت کنند و متن را به هم بدوزند. استدلال هم باید هماهنگ باشد. نمی شود با یک استدلال بخشی از متن را مستدل کرد و در بخش دیگری آن استدلال را مخدوش دانست.
- انسجام یعنی نظام پیوستگی های درون متن: درون هر پاراگراف + منطق هر چند پاراگراف + منطق بخشهای متن
- میان تیترها نقش مهمی در تقسیم بندی منسجم متن دارند. چون شیوه گسترش موضوع تیتر را در متن نشان می دهند.

مصاحبه

- مصاحبه کردن بدون آمادگی: مطالعه نکردن موضوع و نشناختن مصاحبه شونده و چک نکردن سوالها
- سوال مبهم و کلی و یا پرسیدن چند سوال با هم
- طرف گرفتن در مصاحبه / تبدیل نقش مصاحبه گر به مقابله گر
- نپرسیدن اسم کامل مصاحبه شونده و مشخصاتی که باید اعلام شود
- توافق نکردن در باره نقل قول مستقیم یا ناشناس یا اطلاعات زمینه
- ضبط صدای افراد بدون کسب رضایت آنها
- بدون دلیل گفتگوی عادی و غیررسمی یا محرمانه را ضبط کردن
- خارج کردن پاسخها از کانتکست / تحریف
- بی توجهی به مصاحبه شونده و سرگرم سوال بعدی بودن
- مقدمه ننوشتن برای مصاحبه

مصاحبه با پرویز تناولی

- پس از حمله ماموران شهرداری به خانه-موزه آقای تناولی چند مصاحبه با او انجام شد.
- به نظر شما چه سوالهایی از او پرسیده نشد؟
- چه سوالی باید حتما و با دقت پرسیده و واریسی می شد؟
- به نظر شما کسانی که مصاحبه کردند پیشینه دعوی او را با شهرداری مطالعه کرده بودند؟
- آیا در مصاحبه یا در مقدمه آن به سابقه اینطور رفتارها در ایران و با هنرمندان اشاره شده بود؟
- آیا کسی تلاش کرد با شهرداری هم تماس بگیرد تا حرف طرف مقابل هم شنیده شود؟

معانی و بیان مصاحبه

- «چون کار کشاورزی رو برگزیده‌ام در روز زیاد وقت ندارم ولی بعد از ظهرها یا شب‌ها رو به وبلاگم اختصاص می‌دم و به روزش می‌کنم.»
  - چه کلمه‌ای به نظر تان نادرست است؟ چرا؟
  - مصاحبه را چطور ویرایش کنیم؟
- برخی نکات دیگر:**
- خودمونی شدن و از "شما" به "تو" گذر کردن در مصاحبه.
  - منبع مصاحبه: در گفتگویی با کجا؟ با توانا؟
  - میزان نقل از مصاحبه
  - تک مصاحبه یا دو مصاحبه و بیشتر؟
  - مصاحبه شونده را با شغل اش معرفی کنید یا سابقه اش.

زبانی که به آن می نویسیم

در این جملات مشکلی هست؟

- نشر باران یکی از قدیمی‌ترین ناشر کتاب فارسی در خارج ایران است
- آیا می‌توان روزی شاهد حذف ممیزی کتاب باشیم
- محمدرور مولایی استاد افغانی‌الاصیل ایرانی تبار در گفتگو با خبرنگار مهر گفت
- او معتقد بود اگر چنین کند پدرش از منزل اخراجش میکند

در این کلمات چطور؟

- درد و دل
- مطمئن!
- عبدا... / عبدالله

عادت های خطاساز

- اینکه فکر کنیم وقتی داریم برای دیگران حرف می زنیم و رسمی تر باید حرف بزنیم حتما باید کلماتی به کار ببریم که معمولا به کار نمی بریم. یا اگر داریم می نویسیم باید از کلمات و افعالی استفاده کنیم که با آنها مانوس نیستیم. اینطور نیست! به زبان خودتان حرف بزنید.
- در نوشتن دست ما باز است که از واژگان نوشتاری هم استفاده کنیم (مثل همین دو واژه "واژگان" و "نوشتار" که در زبان روزمره مان از آنها استفاده نمی کنیم). اما همیشه باید مقید باشیم ترکیب هایی را استفاده کنیم که برای خودمان مانوس و آشناست. و گرنه به دام قلنبه نوشتن می افتیم. یعنی چیزهایی وارد زبان مان می کنیم که نشان می دهد بر آنها مسلط نیستیم.
- پس این عادت می تواند خطاآفرین باشد: حرف زدن و نوشتن با کلماتی که بر آنها مسلط نیستیم.

فعل غیر طبیعی

- این دوره نگرش من را در مورد قابلیت های آموزشی اینترنت و شکستن مرزهای مکانی و عبور از سانسور حاکمیت در جهت دانایی بسیار تغییر نمود.
- یا: با این دوره نگرش من را در مورد قابلیت های آموزشی اینترنت و شکستن مرزهای مکانی و عبور از سانسور حاکمیت در جهت دانایی بسیار تغییر نمود.
/ تغییر کرد.
- یا: این دوره نگرش من را در مورد قابلیت های آموزشی اینترنت و شکستن مرزهای مکانی و عبور از سانسور حاکمیت در جهت دانایی بسیار تغییر نمود.
/ داد.

توصیه های مشکل گشا

۱. به زبان طبیعی نزدیک شوید. آنگاه با زبان و نوشته خود راحت تر خواهید بود و دیگران هم آن را راحت تر و صمیمی تر خواهند یافت.
۲. نوشتن را با قلمبه نویسی اشتباه نگیرید! نتیجه حتما بهتر و خواندنی تر خواهد بود.
۳. از زبان اداری خود را بتکانید. شما نامه به رئیس تان نمی نویسید. گزارش برای عموم می نویسید.

بلای نثر اداری

- نثر اداری اصولاً نثر منجمدی است پر از کلیشه های زبانی:
- الف. فارسی ویران
- در رابطه با / عدم اشتغال / مورد تشویق و تنبیه / به توسط / به وسیله
- ب. ارتکاب فعل
- وجه وصفی / ملاحظه فرمودن / امر مقرر فرمودن / می باشد
- ج. ارتکاب کرنش و کوچکی
- حسب الامر / کمال امتنان و تقدیر و تشکر داشتن / خواهشمند است که
- ..
- د. عربی آب نکشیده
- فوق الذکر / گزارشات واصله / مبتلابه

وجه وصفی

- **وجه وصفی را مدتی فراموش کنید!**
- به این جملات از سیاحتنامه ابراهیم بیگ توجه کنید که چند سالی پیش از مشروطه منتشر شده است:
- توقع دارم سبب آن را بفرمایید چون رفته از مادرم پرسیدم گفتند از شما پرسم.
- وقت تنگ است. نماز را ادا کرده بیایم.
- از هوش و ذکاوت این طفل تعجب نموده دعایش کردم.
- بفرمایید سماور را آتش کرده بیاورند.
- این صورت از کاربرد فعل "وجه وصفی" نام دارد و تنها صورت کاربرد درست آن است.

وجه وصفی کمیاب است

- جمله زیر فقط یک صورت صحیح دارد و آن وقتی است که رفته به صورت صفت استفاده شده باشد (و نشده است):
- راز این زن ۲۸ ساله هنگامی فاش شد که سپرده‌گذاران به محلی که وی مدعی شده بود دفتر شرکتش است رفته و دریافتند هیچ شرکتی در کار نبوده است.
- در واقع، این نوع از وجه فعل در جمله های زیر طبیعی است اما خیلی جاهای دیگر نادرست به کار می رود:
- **نیامده رفتی که! / نیامده و رفتی که!//**
- **خورده نخورده پا شد از سر سفره.**
- **هنوز دختر را درست ندیده عاشق اش شد!**

از ابهام پیر هیزید

- این تیتر اصلی روزنامه اعتماد در روز شنبه ۱۲ اکتبر است:
«افشاگری علیه فساد در تلویزیون»
- ترکیب بندی تیتر طوری است که هر کسی آن را اینطور می فهمد:
«افشاگری درباره فسادهایی که در تلویزیون اتفاق افتاده است.»
- اما تیتر ظاهرا فقط می خواهد بگوید که یک مقام مسئول در صحبتی در تلویزیون علیه فساد افشاگری کرده است! اگر در متن خبر بگردیم هیچ بحثی از «فساد در تلویزیون» وجود ندارد.

ابهام و دوگانگی در معنای صفت

- «یادداشت تاریخی من در روزنامه گاردین»
- در اینجا نویسنده بسادگی می خواهد بگوید یادداشت من که موضوع اش تاریخ است؛ قصدش این نیست که بگوید من یادداشتی نوشته ام که تاریخی و به یاد ماندنی خواهد بود!

ابهام کلمات جدید

- در پلان هایی که زیباشناختی حرف اول را می زند فروغ بدنهای از ریخت افتاده را به یک حالت نشان می دهد.
- زیباشناسی اسم است
- زیباشناختی صفت است
- اکنون به خوانش شعرهای حافظ می پردازیم
- خوانش همان خواندن نیست
- خوانش یک معادل تازه برای برداشت/ قرائت/ استنباط است
- چرا سعی نکنیم با هم گفتمان کنیم!
- گفتمان همان گفتگو نیست
- گفتمان معادل فارسی دیسکورس است
- ❖ سعی نکنید با کلماتی که نمی شناسید زبان خودتان را شیک کنید! چه بسا دارید ناآشنایی خودتان را با واژگان جدید نشان می دهید.

ابهام با آمیختن جمله ها و فعل ها

فعلی که فکر می کنید و فعلی که می نویسید:

- وقتی شب ها می خوابید، یعنی در ساعات عادی، شاهد ضرباهنگ زیبایی در رفتار زن ها می بینیم

- شاهد هستیم

- ضرباهنگ می بینیم

- شاهد ضرباهنگ می بینیم!

- بخشی از وقتام معطوف به گشت و گذار در کتابخانه پدر و مادرم می گذشت.

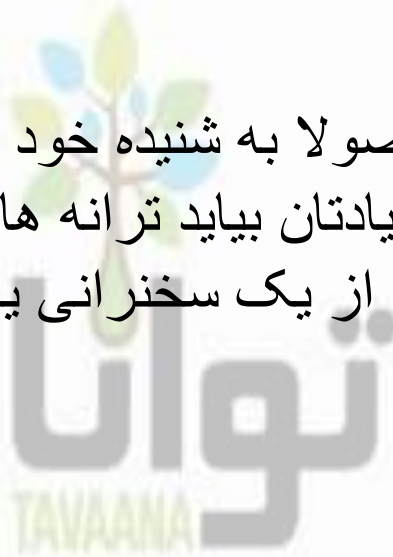
فعل افتاده

- گاهی به نظرتان می رسد فعل زیادی است یا مثلا در گفتار اگر می آید در نوشتار باید حذف شود - ولی اشتباه کرده اید!
- محمد نظری در گفتگو با مسیح علی نژاد: بیست سال در زندان هستم
- مصاحبه با محمد نظری که بیست سال در زندان است

عادت های شنیدن

- یکی از عادات نوشتاری نادرست این است که کلمه ای را بنویسید که قبلا ندیده اید و نخوانده اید!
- یک عادت دیگر این است که اصولا به شنیده خود اعتماد کنید. چیزی را بشنوید اما چیزی دیگر بفهمید! یادتان بیاید ترانه هایی را که «بد» شنیده اید. گاهی هم هست که شما کلمه ای از یک سخنرانی یا مصاحبه خبری زنده را نادرست می فهمید / می شنوید.

وقتی برخی ”حرف“ها شنیده نمی شود

- قرار شد در جلسه بعدی جمع بندی نهایی صورت گیرد
- تعداد متناهی جانشینی و تغییر مکان در نقاشی بوقوع پیوسته است

وقتی شنیده همان نوشته نیست

- آنها می خواهند احتمالن چیزی را در ماجرا تغییر دهند!
- سوفریم کدا!

وقتی بد شنیده می شود

- خوب و بد ایام کودکی، سعادت و خوش وقتی ایام بعدی را برای انسان رقم خواهد زد.

ابهام با نشانه ها

- مشکل ممیز:
- دولت بودجه عمرانی را $\frac{3}{5}$ برابر کرده است. آیا سه و نیم برابر کرده است یا ۵ و سه دهم برابر؟
- در لید: میزان بارندگی‌ها، $\frac{6}{35}$ درصد نسبت به سال گذشته کاهش یافته است. در متن: سازمان هواشناسی گفته: میزان بارندگی‌ها، $\frac{35}{6}$ درصد نسبت به سال گذشته و $\frac{2}{28}$ درصد نسبت به میانگین بلندمدت کاهش داشته است.
- قبل از این ۱۲ ۱۳ سال پیش:
- ۱۳۱۲ سال پیش یا ۱۲-۱۳ سال پیش؟

استثنا و قاعده

- قاعده ای قبول شده است که مثلا همزه را به ی تبدیل کنیم چون به زبان فارسی و تلفظ فارسی نزدیک تر است: جایز است/ مایل است/ دایره راهنمایی و رانندگی/ انقضای مدت / امضای شما
- اما هیچ قاعده زبانی بدون استثنا نیست و نمی توان یک قاعده در همه جا و همه وقت و همه کانتکست ها حاکم کرد و گرنه می تواند ابهام ایجاد کند:
- مسیله
- مسیول
- گاهی هم از طبیعت زبان دور می شود:
- رییس / ونزوئلا / سوییس / نیون

ابهام در قید

- حدود ۵۰ نفر آن روز ظاهراً جان باختند.
کدامیک درست است؟
- آن روز ظاهراً حدود ۵۰ نفر جان باختند.
- آن روز حدود ۵۰ نفر ظاهراً جان باختند.

ابهام در چسباندن / نچسباندن کلمات

- «ما برای حل موضوعات پیشرو، باید به پیچیدگی‌های آنها توجه داشته باشیم.»

مقصود کدام است: پیشرو / پیش رو؟

- «مسائل دیگری هم هستند که تاثیر گذارند.»
- مقصود کدام است: تاثیر می گذارند / تاثیر گذار اند؟

حشو

- کشورهای خارج از کشور!
- هفته مد لندن از دیشب شروع به کار کرد و یک هفته ادامه دارد.
- یک فروند هلی کوپتر متعلق به نیروی انتظامی
- صدای دموکراتیک برمه، بخشی از وقایع داخلی برمه را به نمایش می گذاشت که پیش از آن بندرت در مقابل دیدگان جهان خارج قرار داده شده بود. / دیده بود.
- آزمایش‌های انجام شده توسط سازمان محیط زیست نشان می‌دهد / آزمایش‌های سازمان محیط زیست نشان می‌دهد.

زیاده گویی

- هر قدر از متن را می توانید حذف کنید و کنار بگذارید تردید نکنید
- مراقب تکرار باشید. چیزی را تکرار نکنید مگر صد در صد ضروری باشد

غلط / غلط املائی

- زویا پیرزاد در رمان «عادت می کنیم» سبک بیانی خاصی از طبقاتی از مردم را نشان می دهد که چون صرفاً به شنیدن اتکا دارند حتی همان شنیده را نیز نادرست بیان می کنند:
- معنا و مدفون حرفش چی بود، نفهمیدم (ص ۲۵۶)
- یخچال ساینز بای ساینز خریدم. تلویزیون صفحه تخت. مایکرووین. همه اش هم از دوبی (ص ۱۰۷)
- یک خانم فیلیپینی که همسر پزشکی ایرانی بود و فارسی را فقط برای گفتگو یاد گرفته بود و خواندن نمی دانست ضرب المثل معروف فارسی را اینطور بیان می کرد:
- «مگه زیر بطری عمل اومده؟!»
- و منظورش البته زیر بته بود.

سهو القلم

غلط تایپی / سهو القلم معمولاً قابل تشخیص است اما نه همه جا:

- تبعیضات رایج نسبت به کودکان را میتوان بدین شرح دسته بندی کرد
- هیچکدام از آن نمایش ها در ایران اجاره نشد
- در این زمینه احساس سردرگمی می کنم
- بعد باید از آن خانه رایگان خارج شویم و خودمان خرج زندگی و اجازه خانه را بدهیم.
- اماکن داره هر روز یک مطلب در وبلاگ قرار بدم.
- زمانی بود که در تبلیغات حضور زن ممنون بود

ترجمه آب نکشیده

- «اعتصاب‌کنندگان که شمارشان به بیش از ۶۵ هزار نفر می‌رسید شامل پالایشگاه‌ها و میادین نفتی، روحانیون و کارگران ساده و...».
- اعتصاب حزب توده کجا و روحانیون کجا؟ ظاهراً مشکل ناشی از کلمه clerical workers، اعضای کارکنان دفتری است که مترجم متوجه مفهوم آن نبوده و آن را روحانیون ترجمه کرده است!

منطق زبان فارسی

• ترجمه اول:

"تعجب آور نیست / که ما اصلاً هیچ چیز نمی‌دانیم / درباره تصورهایی از آینده / که داشتند اجداد بیولوژیکی ما / که پیدا شدند در کره زمین / چندین میلیون سال پیش، / یا (تعجب آور نیست) که توانایی ما / در زدن حدسهای معقول / درباره شکل خیالی وقایع آینده / هنوز بسیار محدود بود / در اوایل دوره انسان نئاندرتال، / در همین صد هزار سال پیش."

• ترجمه دوم:

«تعجب آور نیست که ما چیزی از تصورات اجداد بیولوژیکی ما از آینده نمی‌دانیم یعنی آن نسلهایی که چندین میلیون سال پیش در کره زمین زندگی می‌کردند. این هم تعجبی ندارد که توانایی ما آدمیان در گمانه زنی معقول درباره شکل احتمالی وقایع آینده هنوز در آن عصر یعنی در اوایل دوره انسان نئاندرتال در صد هزار سال پیش بسیار محدود بود.»

منطق گفتار

بر اساس منطق گفتار بنویسید

این دو جمله را در نظر بگیرید:

۱. به منظور ارائه یک دوره درسهای امنیت سایبری موسسه فلان آقای فلانی را به همکاری دعوت کرده است.

۲. موسسه فلان آقای فلانی را دعوت کرده است تا یک دوره درسهای امنیت سایبری ارائه کند.

بافت جمله اول اداری و غیرگفتاری است اما بافت جمله دوم طبیعی و نزدیک به گفتار. اگر بخواهیم قواعد نزدیک شدن به گفتار را رعایت کنیم باید از نثرهای اداری دوری کنیم (بحث کاربرد و ناکاربرد در درس پیشین را بازخوانی کنید) و از رسمی کردن نوشتار پرهیز کنیم.

چطور کلمات را بشکنیم؟

- اولاً هر کلمه ای را نمی شود شکست: ایران ایرون می شود، لاله لوله نمی شود!
- فقط کلمات پر کاربرد در محاوره شکسته می شوند؛ مثلاً:
- فقط کلمه های پر کاربرد تو(ی) محاوره شکسته می شن. بنابراین «فقط / کلمه ها/ پر کاربرد/ محاوره/ شکسته» در مثال بالا شکسته نمی شوند.
- کلمات را وقتی می شود شکست که داریم از موضوعات روزمره حرف می زنیم.
- کلمات را وقتی می شود شکست که به عنوان بخشی از گفتار قابل قبول باشند.

گفتاری / نوشتاری

- اگر داریم متنی رسمی را می خوانیم - مثلا خبر - یا نباید کلمات را بشکنیم یا نباید از کلمات خاص نوشتار استفاده کنیم. اگر کردیم آنها را نباید شکسته ادا کرد:
- این فیلم به اسکار رفته
- این فیلم به اسکار راه نیافته
- این فیلم به اسکار راه / نمی یابه/!
- می یابد / نمی یابد فعلی است که در محاوره به کار نمی رود و خاص زبان نوشتار است. بنابراین شکسته هم نمی شود.

این را که همه می دانند؟ هیچ چیزی بدیهی نیست

- «این را دیگر همگان می دانند که تعداد قابل توجهی از ایرانیان به بخش های جنوبی روسیه تزاری، ترکیه فعلی، هندوستان و حتی مصر مهاجرت می کردند. برای نمونه، براساس آمارهای رسمی روسیه تزاری در فاصله ۱۹۰۰-۱۹۱۳ حدودا یک میلیون و ۸۰۰ هزار جواز برای ایرانی هایی که می خواستند به طور قانونی به روسیه بروند صادر شده است.»
- هرگز نگوئید این را همه می دانند! آنچه برای شما روشن و بدیهی است لزوما برای دیگران نیست. برای اینکه مطمئن شوید ابهام ایجاد نکرده اید همیشه توضیح بدهید.
- آمار بالا از کجا نقل شده است؟ معلوم نیست. پس وقتی فکت می آورید منبع و مرجع بدهید.

متمرکز بمانید؛ از موضوع دور نشوید

- فوکوس داشته باشید همه مسائل عالم را در مقاله خود طرح و حل نکنید!
- مقاله ای درباره توسعه در ایران می نویسید؟ سعی نکنید همه مشکلات عالم را یکجا در اقتصاد ایران پیدا کنید! مقاله تان را موردی و محدود و متکی به فکت های روشن و قابل تصدیق بنویسید.
- یک شرط توسعه یافتگی دید تخصصی و پرهیز از کلی گویی و حل مسائل عالم و ادم در یک مقاله است. فهرست کردن مشکلات هیچ کمکی به یک گزارش خوب و مفید نمی کند. به یک دو مشکل توجه کنید و آنها را با تحقیق مناسب بررسی کنید.

زبان توهين

- روز یکشنبه ۵ آبان ماه ۱۳۹۲ روزنامه آرمان که طرفدار اصلاح و اعتدال هم هست تیتراژ زده بود:
- قاچاق ۵ هزار میلیارد تومان یارانه: پرداخت یارانه به افغانی ها و اموات
- این شیوه به کار بردن زبان بسیار جانبدارانه و توهین آمیز است. چرا؟

همزیستی و زبان بهداشتی

- در جامعه ای که به حقوق خود آگاه شده است باید همیشه به حقوق دیگران آگاه باشید. در واقع آمادگی داشته باشید دیگران را ببینید و بپذیرید.
- میزان آمادگی ما برای پذیرش دیگرانی که معمولاً در محاسبات محدوده قدیم حضور نداشته اند باعث کاهش تنش های ناشی از زبان می شود. زنان، اقوام و صاحبان عقاید مذهبی متفاوت با ما مهمترین گروههایی هستند که باید زبان را نسبت به آنها بازسازی کرد.
- این روند را **بهداشتی کردن زبان** می نامیم. یعنی کاهش تعارضات زبانی و آماده کردن اش برای همزیستی سالم.

زبان خشونت زبان قضاوتگر

- در مورد برخی واژه های قضاوتگر پیشنهاد های مختلفی شده است. برخی از آنها تقریباً پذیرفته شده. مثلاً:
- همجنسگرا به جای همجنس باز
- معشوق به جای فاسق
- آزار جنسی کودکان به جای بچه بازی
- زنان خیابانی به جای فاحشه و جنده
- یهودی / کلیمی به جای جهود
- زرتشتی به جای آتش پرست
- سنی افراطی به جای بد عمری
- شمار زیادی از این واژه ها هم جانشین ندارند. ناسزا هستند و باید کاربرد آنها را مطلقاً کنار گذاشت!

توصیه های کارگشا

۱. به گفتار نزدیک تر شوید اما محاوره ای ننویسید!
۲. زبان رسمی و اداری مآب را به صدا و سیما واگذار کنید!
۳. رمان بخوانید. آنهم رمان خوب از نویسندگان سرشناس و مترجمان امتحان-پس-داده!
۴. با کلمه های کوتاه جمله بسازید. دو جمله کوتاه بهتر از یک جمله بلند است. از نوشتن کلمه های سخت و قلبه پرهیز کنید. پیچیده نویسی به کار گزارش و خبر نویسی نمی آید.

هیچ‌هایی که همه چیز است

- هیچ چیز در نویسنده بهتر از صمیمیت و صداقت نیست: دست کم خودتان باید به آنچه می‌گویید باور داشته باشید. اگر به آنچه می‌گویید باور نداشته باشید سخن‌تان لطف خود را از دست می‌دهد. لطف سخن به صداقت سخن پرداز است. چه با او موافق باشیم یا نباشیم.
- هیچ چیز برای خواننده بهتر از لذت بردن از متن نیست: نوشته نباید آنقدر ساده و روان باشد که لذت خواندن اش از دست برود. ظرافتی در سخن و تعبیر و بیان و محتوا و استدلال لازم است تا خواننده را درگیر کند. تا در ذهن او بنشیند و بپاید: «هر چه دیر نیاید دلبستگی را نشاید.»

ارزش روشنی و سادگی

- هیچ چیز در شیوه نوشتار بهتر از سادگی و روشنی نیست: «حرفهایم مثل یک تکه چمن روشن بود.»
- برخلاف بسیاری از تازه قلمان که فکر می کنند پیچیده گویی هنر است و راه آنها را میان بزرگان باز می کند واقعیت این است که سادگی هنر است! کسی که پیچیده می گوید یا در ابتدای کار نوشتن است یا در انتهای آن. و چون بسیاری از ما در انتهای دانش و در مقام استاد یگانه نیستیم پس نشانه تازه کار بودن ما است!

وقتی خطا منتشر شد چه باید کرد؟

وقتی خطایی منتشر شد رفتار مدنی پیشه کنید:

- به اینکه خطایی اتفاق افتاده اذعان کنید. آن را نپوشانید. توجیه نکنید.
- جوابیه کسی که از خطا آسیب دیده است را با سرعت و دقت منتشر کنید.
- به عنوان ناشر باید روشی برای اصلاح پیش بینی کرده باشید.
- در مقام نویسنده باید توضیح دهید و عذرخواهی کنید.
- آرشیو آنلاین را حفظ کنید و رد پای خطا را از بین نبرید مگر مشکل حقوقی وجود داشته باشد.
- روشی را پیش بینی کنید که چه در مقام ناشر و چه در مقام نویسنده راه آن خطا بسته شود و تکرار نشود.

سیاسگزاری

از شما

که حوصله کردید و این بحث را دنبال کردید

و از آموزشکده توانا

برای دعوت و فراهم ساختن امکان برای ارائه این بحث و وبینار

اگر درباره این وبینار سوالی داشتید لطفا با توانا یا با من تماس بگیرید:

jami@eciviced.org

حقوق معنوی

- اختصاص - این مطلب به پروژه توانا مربوط به سازمان E-Collaborative for Civic Education اختصاص دارد و استفاده از آن می بایست با ذکر نام سازمان تهیه کننده انجام شود.
- غیر تجاری - این مطلب برای استفاده های غیر تجاری می باشد و برای هیچ گونه منفعتی بهره برداری نخواهد شد.
- اشتراک - اگر می خواهید هر گونه تغییری در مطلب وارد کنید، شما می توانید حاصل کار را تنها تحت مجوز E-Collaborative for Civic Education منتشر کنید و برای ایجاد بدنه اصلی اطلاعات، این تغییرات را باید با E-Collaborative for Civic Education به اشتراک گذارید.